

НЕКРОЛОГ

Андрій Іванович ЄМЧЕНКО

18 лютого ц. р. на 71-му році життя після недовгої хвороби раптово помер відомий вчений, член КПРС, завідувач кафедри фізіології людини і тварин Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, член-кореспондент Академії наук УРСР, доктор біологічних наук, професор Андрій Іванович Ємченко.

Андрій Іванович Ємченко народився 28 жовтня 1893 р. в с. Михайлівці, Черкаської області, в сім'ї селянина. Ще до закінчення Київського медичного інституту він почав працювати лаборантом на кафедрі фізіології університету. Більше 40 років він віддав справі виховання студентської молоді в Київському університеті, працюючи асистентом, доцентом, а з 1932 р. — професором і завідувачим кафедрою фізіології людини і тварин.

На протязі всієї своєї роботи в університеті Андрій Іванович плідно працював в галузі фізіології людини і тварин, був організатором наукових досліджень. Він опублікував понад 60 наукових праць, з них дві монографії, практичні посібники і великий підручник з фізіології людини і тварин для університетів.

Свої наукові дослідження Андрій Іванович провадив у декількох напрямках. Він багато уваги приділяв вивченню впливів органічних кислот і солей на серце. Зокрема, він встановив, що органічні кислоти призводять до набухання колоїдів і внаслідок цього викликають дилатацію серця; виявлена залежність швидкості дилатації від хімічних і фізико-хімічних властивостей цих кислот. А. І. Ємченко показав залежність впливу солей на серце від специфічності катіонів та їх валентностей і встановив, що цей вплив на шлуночки і передсердя неоднаковий.

Вивчаючи механізми подразнення смакових рецепторів адекватними подразниками, він виявив певний зв'язок між фізико-хімічними властивостями речовин та їх подразнювальною дією на рецептори слизової оболонки рота і сформулював гіпотезу, згідно з якою в основі подразнювальної дії речовин на рецептори слизової оболонки лежить дегідратація гідрофільних колоїдів поверхневої мембрани хімічних рецепторів.

А. І. Ємченко детально вивчив вміст неорганічних солей в слині привушних і змішаних залоз при різній швидкості рефлекторного слиновиділення. Його дослідження було встановлено, що із збільшенням швидкості секреції вміст натрій-гідрокарбонату в слині привушних залоз зростає в більшій мірі, ніж у слині змішаних залоз, а хлористого натрію — в більшій мірі в слині змішаних залоз і в меншій — в слині привушних залоз. Вміст калію і кальцію не залежить від швидкості секреції слини. Цим було внесено уточнення до закону Гейденгайна про залежність вмісту неорганічних речовин в слині від швидкості секреції.

ебуває на оз-
словниках ен-
гий — у пере-
ду і мовного

ології» пішли
лексики з ін-
дження (звід-
дбуваються в
нів), а також
ження (звідси

пошення гене-
ипадаках, коли
що іноземний
ності, навію-
авалось поси-
борт). Але та-
снує пара аб-
нням. Часто ж
ня може заті-
о походження,
ними перекла-
бдомен», «аб-
х термінів на-
е, самоотрав-

аць, яка може
ів. Кожна ре-
до спирається
я С. І. Вовка
истих смаках,
стрував свою

Кондратович;
Лагутіна

Велику увагу А. І. Ємченко приділяв вивченню вищої нервової діяльності. Свої дослідження в цій галузі він узагальнив у монографії «Фактори простору і часу в умовнорефлекторній діяльності» і в ряді статей, присвячених вивченню аналітико-синтетичної діяльності у людини і різних груп тварин, а також латентного періоду умовних рухових рефлексів у собак різних типів нервової системи. Цими дослідженнями було показано, що у щенят з виробленим просторовим руховим стереотипом зберігається орієнтація у просторі і після виключення зорового, нюхового і звукового аналізаторів. Встановлено загальні закономірності, за якими проміжки часу і звуки або спалахи ритмічних звукових і світлових подразників поєднуються в позитивні і гальмівні комбінації. Вперше проведено систематичне дослідження величини латентних періодів умовних рефлексів на подразники, що адресуються до різних аналізаторів, у собак різних типів нервової системи і встановлено закономірності змін і коливань цієї величини під час вироблення і тривалого практикування умовних рефлексів.

Андрій Іванович розгорнув на кафедрі дослідження по вивченню гіпоталамічних впливів на функції шлунка, серцево-судинної і лімфатичної систем. Він встановив наявність впливів з гіпоталамуса на електричні потенціали шлунка і виявив, що при подразненні гіпоталамуса зміни електрогастрограми у типових випадках такі ж, як і при годівлі тварини.

Значну увагу Андрій Іванович приділяв філософським питанням природознавства. Свої дослідження з філософських питань він узагальнив у зданій до друку монографії «Физиология анализаторов и учение диалектического материализма о чувственном познании». В цій монографії він творчо розвиває вчення І. М. Сеченова про чуттєве пізнання і обґрунтовує достовірність показань аналізаторів та властивості мозку, придбані в процесі еволюції і суспільно-історичної практики відображати основні характеристики предметів і явищ зовнішнього світу та їх відношень в часі і просторі; критично розглядає деякі невірні твердження окремих філософів і показує їх суперечність з даними сучасного природознавства і вченням В. І. Леніна про чуттєве пізнання.

В останні роки увагу А. І. Ємченка привернув механізм центральної і периферичної дії аміназину на серцево-судинну регуляцію. Разом із своїми співробітниками він встановив ряд нових і важливих фактів. Так, встановлено, що на ізольованому серці жаби і кролика аміназин навіть у малих концентраціях дає холінолітичний ефект. В дослідках на кроликах і собаках аміназин у певних концентраціях майже зовсім знімає ефект зниження кров'яного тиску при подразненні депресорних нервів. Але аміназин не усуває рефлексів зрідження пульсу і зниження кров'яного тиску з барорецепторів каротидного синуса.

Всі ці дослідження свідчать про величезну творчу енергію і великий внесок Андрія Івановича Ємченка у фізіологічну науку. Високою оцінкою наукових праць Андрія Івановича було обрання його в 1957 році членом-кореспондентом Академії наук УРСР.

А. І. Ємченко залишив багато учнів і послідовників, серед яких є відомі вчені. Андрій Іванович Ємченко був одним з ініціаторів організації Науково-дослідного інституту фізіології університету, який виріс у один із центрів фізіологічних досліджень республіки.

А. І. Ємченко багато сил і енергії віддав також справі популяризації павловського напрямку у фізіології, науковим перекладам творів І. П. Павлова на українську мову і виправленню помилок в російських виданнях, покращенню викладання фізіології людини і тварин у вищих учбових закладах, створенню оригінальних підручників і посібників з фізіології для студентів університетів. Разом з тим він брав активну участь у громадському житті. Андрій Іванович був членом Ради Українського та Центральної Ради Всесоюзного фізіологічного товариств ім. І. П. Павлова, членом редакційних рад «Журнала высшей нервной деятельности» і «Фізіологічного журналу АН УРСР».

Світла пам'ять про Андрія Івановича як вченого, вихователя наукових кадрів, невтомного трудівника і чуйну людину назавжди залишиться в серцях всіх, хто його знав.

Група учнів, співробітників
і товаришів.

О. Ф. Макарач
рин на Укр
К. О. Шкабар
них характе
М. В. Яровиц
ронів за дог
Н. Ф. Солодк
гичні особли
Т. К. Валуєва
вову діяльні
О. І. Сихарул
В. С. Василев
в кишенник
М. І. Гуревич
нальні і мо
кровообігу
М. В. Ільчев
кровообігу
В. І. Войткев
го голодуван
М. М. Смик, В
О. Ф. Макарач
Любарськ
ко-фізіологічн
Є. Л. Ревуцьк
тиметрового і
крові людини

В. А. Барабой,

О. Ф. Дембнов
ведених моно
Є. О. Семенюк
tectum optici
М. М. Олешко,
після двобічно
Е. С. Ельяшкер
ну лактату на
Р. Я. Шмужко,
які показники

Д. П. Артеменк
востей нервови
електродів
В. Ф. Нікітенк
метричний підс
А. П. Кобернік,
ному експериме
В. Г. Філімонов
Є. Г. Коптева, М
них рідинах

М. М. Сиротині
ім. О. О. Богом
Р. О. Файтельбо
праці І. М. Сече

С. І. Вовк, Б. Є.
ник фізіологічно
Б. Є. Єсипенко,
необізнаності